

Mgr Małgorzata Roeske

**Wspólnota śmiertelnych.
Tanatologia zwierząt towarzyszących
w perspektywie etnografii wielogatunkowej**

Streszczenie rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Dariusza Czaji w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Tematyka rozprawy koncentruje się wokół zagadnienia kulturowej recepcji choroby, umierania, śmierci oraz utraty zwierząt towarzyszących, na podstawie doświadczeń opiekunów. Nadrzędny cel badawczy pracy stanowi próba określenia, czy doświadczenia związane z umieraniem i śmiercią mogą zostać uznane – a jeżeli tak, to w jakim stopniu i formie – za przeżycia egzystencjalne, które tworzą wspólnotę międzygatunkową. Podążając za powyższym założeniem, obserwacji oraz analizie poddane zostały wyobrażenia, przekonania i praktyki opiekunów oraz kulturowe ramy, w jakich konstruowany jest społeczny stosunek do kwestii zwierzęcego umierania i śmierci, w odniesieniu do utrwalonych konstruktów kulturowych związanych z doświadczeniem umierania i śmierci człowieka. Zgodnie z przyjętym paradygmatem etnografii wielogatunkowej, która postuluje poszerzenie pola zainteresowań antropologii o zwierzęta pojmowane jako aktorzy społeczni oraz włączenia ich do procesu badawczego, jako istotny przedmiot badań potraktowana została również relacja międzygatunkowa, jaka powstaje w sytuacji terminalnej choroby zwierzęcia, a także zachowania samych zwierząt doświadczających cierpienia i umierania. Badania w przeważającej części oparte były na pogłębionych wywiadach o charakterze narracyjnym oraz obserwacjach.

Pierwsza część rozprawy omawia teoretyczne zaplecze problematyki: filozoficzne podstawy statusu moralnego zwierząt oraz kulturowych wyobrażeń na temat ich umierania i śmierci, społeczno-historyczny kontekst relacji człowiek-zwierzę oraz metodologiczne aspekty przeprowadzonych badań. Druga część poświęcona jest analizie materiału empirycznego i składa się z sześciu rozdziałów, rozważających przekrój zagadnień związanych z badaną tematyką: (1) paliatywną opieką nad zwierzęciem; (2) towarzyszeniem w procesie umierania i kwestiami związanymi z eutanazją; (3)

doświadczeniem utraty i żałoby po zwierzęciu; (4) wyobrażeniami eschatologicznymi dotyczącymi zwierząt towarzyszących; (5) przekonaniem i praktykami opiekunów związanymi z pochówkiem zwierzęcia; (6) pamięci o zwierzęciu i praktykami upamiętniającymi. Część trzecia rozprawy stanowi zapis sześciu studiów przypadku: obszernych relacji opiekunów opisujących wspólne życie ze zwierzęciem oraz ich utratę. Czwarta część przedstawia odrębne studium, poświęcone Fundacji Hospicjum dla Bezdomnych Kotów. W ostatniej, piątej, części podsumowane zostały kluczowe wnioski wyłaniające się z badań, w odniesieniu do postawionych celów badawczych. Wskazana została ponadto antynomia, jaką współcześnie charakteryzuje się doświadczenie utraty zwierzęcia towarzyszącego, której podstawą jest niespójność indywidualnych doświadczeń opiekunów oraz szeroko pojętego stosunku kulturowego do relacji człowiek-zwierzę. Konsekwencją tego zjawiska jest potrzeba wpisania omawianego doświadczenia w zakres znanych i akceptowanych norm kulturowych, co skutkuje stopniowym wyłanianiem się alternatywnych ram kulturowych dla jednostkowych sposobów przeżywania zwierzęcej śmierci.

Margonata Wera

Dariusz Czajka